

Egy Babits-vers története

Irta: Schöpflin Aladár

A ki Babits verseinek kötetét forgatja, annak bevezést főtűnhetik a versek egyike, melynek címe: *Free Trade*. Ez a két angol szó tudvaleg egy gazdaságpolitikai fogalmat fejez ki: az egyes államok közötti vámhatárok megszüntetését, vagyis szabad kereskedelmet. Mindenki méltán csodálkozhatik, hogy kerülhetett Babits versei közé egy ilyen cím. Hiszen mindenki tudhatja, hogy a költő soha nem érdeklődött gazdaságpolitika iránt, föl lehetett tételezni, hogy talán nem is tudja pontosan, mit jelent ez a két szó. A vers előbb a Nyugatban jelent meg, azután könyvalakban, *Sziget és Tenger* című kötetben. Ennek a versnek a történetét és keletkezését akarom most elmondani.

Az első világháború csúcspontja idejében, emlékezetem szerint 1917-ben egy nap estefelé együtt ültünk ketten Babits-csal a Centrál kávéházban. Egyszerre csak belépett a kávéházba egy közepesen valamilyen alacsonyabb termetű, kreólos arcsínű bajuszos úriember. Én már régebről ismerős voltam vele, a Társadalomtudományi Társaságban, ahol én sok előadást tartottam, gyakrabban találkoztunk. Közönlünk egymásnak, mire Babits halkan megkérdezte tőlem, ki ez? Megmondtam neki: Szabó Ervin, a kitűnő társadalomtudós. Babits érdeklődve nézett fel és azt mondta: szeretnék vele megismerkedni. Én erre odamentem Szabó Ervinhez, beszéltem vele néhány szót és meghívtam, üljön asztalunkhoz. Szabó Ervin örömmel fogadta meghívásomat, mondta, hogy már rég szeretett volna a költővel megismerkedni. Így kerültek egymással ismeretségbe és egyúttal jó barátságba a költő és a szociológus. Ettől kezdve sűrűn, néha hetekig minden nap találkoztak. Meglepetve láttam, hogy a bár a szellemi élet oly különböző területein élnek és dolgoznak, mennyi érintkezési pontot tudnak találni és milyen hamar belelelegyedtek a beszélgetésbe. Kiderült, hogy Szabó Ervin jól van tájékozva irodalmi dolgokban is.

Babits és Szabó Ervin között meleg barátság fejlődött ki, beszélgetéseik közben kiderült, hogy a szociológia Babitsnak mégsem olyan teljesen idegen terület, érdeklődött, kérdéseket intézett barátjához, egy-egy kérdésben megmondta véleményét, sőt kérdezősködött arról is, hogy milyen könyvekből szerezhetne behatóbb tájékozottságot.

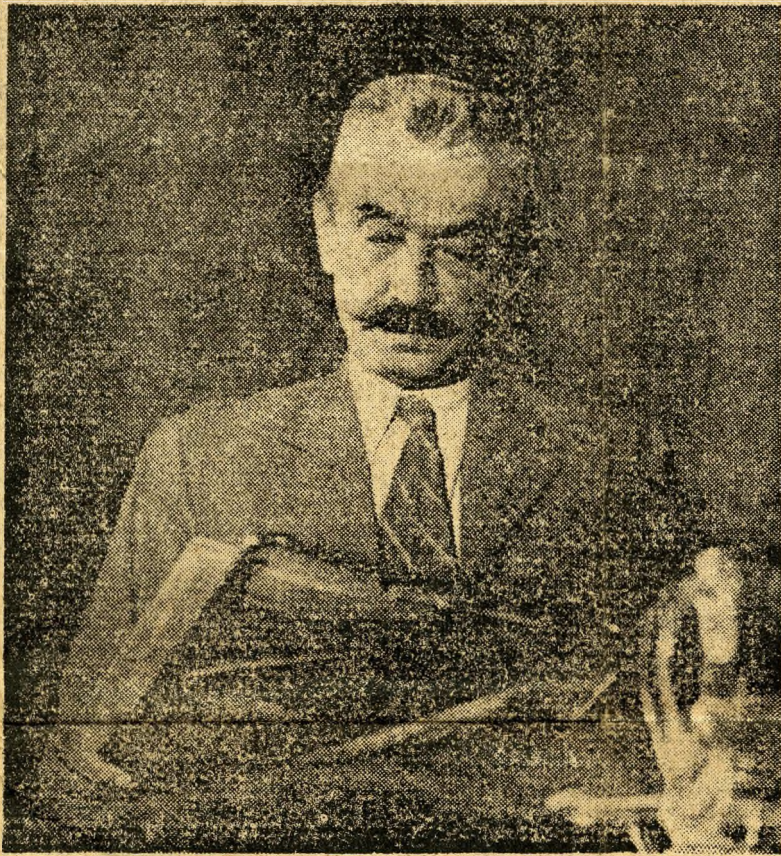
Babitsban akkor mélyen benne élt annak az üldöztetésnek a hatása, amelyekben a jobboldali politikusok, főleg Rákosi Jenő részvételével, Tudvaleg úgy ennek volt az az eredménye, hogy tanári katedrájáról eltávolították, amit az ő érzékenysége nem bírt ki. Inkább nyugdíjazását kérte.

Szabó Ervin mindig is gyenge szervezeti ember volt, ebben az időben már sűrűn betegeskedett. Többfelől hallottuk róla, hogy időbajban szenved. Nem tudott olyan gyakran közénk jönni a kávéházba, időnként mi látogattuk meg őt. A Gellérthegy déli oldalán, a Ménesiúton volt a lakása egy szép villa első emeletén. Szép világos szoba volt, ablakai a világ mind a négy tája felé nyitak.

Egy alkalommal Szabó Ervin arról beszélt, hogy ír egy kis könyvet a szabadkereskedelemlről és *Free Trade* lesz a címe.

Elmondta, mi lesz a könyvnek a tartalma: a szabadkereskedelmet fogja felmutatni mint a népek közötti egyetértés eszközt és a béke előmozdítóját. Babits ekkor még erősen élt *Husvét előtt* című versének hangulatában, a háború szenvedélyes gyűlöletében. Érdeklődését megragadta minden, amiben a béke biztosítékait vélte látni. Nagy hatással volt tehát rá Szabó Ervin előadása s mikor a könyv megjelent és Szabó Ervin hozott neki belőle egy példányt, azt rö-

gán a kávéházban elolvasta. S néhány nap múlva — mint ahogy azt azelőtt is nem egyszer tette — kezembe adta egy új verse kézira-

Schöpflin Aladár

tát, amellyel akkor készült el. A vers címe volt: *Free Trade*. Nyugodtan azt lehet mondani, hogy ennek a versnek inspirálójá Szabó Ervin volt.

Akkoriban néhány íróval együtt, akik mind türelmetlenül vártuk a háború befejezését, arról ábrándoztunk, hogy egy pacifista szövetséget hozunk össze írókból, tudósokból és a szellemi élet más, velünk együtt értő embereiből. Gyakori összejöveteleket rendeztünk Babits Reviczky-utcai lakásán. Ebben a már előttem is naivnak tűnő szervezkedésben részt vettek Jászi Oszkár, Biró Lajos, Lengyel Menyhért, Karinthy Frigyes és még néhányan, akiknek nevére ma már nem tudok visszaemlékezni. Hónapokig tanakodtunk, de bizony nem tudtunk semmi komoly eredményre jutni. Akiket felszólítottunk csatlakozásra, azoknak legnagyobb része, emlékezve arra a visszahatásra, melyet Babits *Husvét előtt* című verse támasztott hivatalos részről, nem mert, vagy nem akart közénk állni. Így tehát nem jutottunk semmi eredményre, csak beszélgettünk arról, hogy miképp lehetne nekünk is valamivel hozzá járulni a háború befejezéséhez új magyar szellemi légkör megteremtéséhez.

Akkor már egymásra jöttek a hírek az orosz forradalom kitöréséről. Mi, akik írók voltunk, nem tudtuk azonnal meglátni ennek az eseménynek történelmi jelentőségét,

hiányosak voltak értesüléseink, a lapokban ellentmondó híreket olvashattunk róluk, nem tudtuk a forradalom előzményeit, azokat az okokat, amelyek előidézték, nem ismertük azt a mély belső forrongást, amelyet a háború hatásaként az orosz társadalom átélt és amelynek következménye a cári uralom megdőlése volt. Szabó Ervin volt a dolgról legjobban tájékozva, ő, ha szintén nem tudhatta is pontosan akkor még, mi történik Oroszországban, de sokkal jobban ismerte, mint mi az előzményeket, az oroszországi társadalmi állapotokat. Ő már akkor várta a forradalom ki-

A könyvnapok ajándékaiból

Hagyományos szokás szerint június első hetében lesznek a könyvkiadás évvégi vizsgálói, a Magyar Könyvnapok.

Anélkül, hogy teljességre igényt tarthatnánk, ragadjunk ki néhány művet a már rendelkezésünkre álló anyagból és rövid felsorolásukkal adjunk képet, mit fog nyújtani az idei június a kulturának.

Az újra feltámadt Nyugat-könyvkiadó három könyvvel lép a nyilvánosság elé.

Babits Mihálynak legmélyebb és legmaradandóbb remekét, a *Jónás könyvét* a szerző kézírásának facsimiléjében hozta ki a könyvkiadó. Napjainkban, amikor a költészet és politika vagy- vagy-át olyan durva és vulgáris formában szokás szembeállítani, mélyeséges tanulsággal szolgál Babits nagy önvalomása, arról a költőről, aki „rühelli a próféta-ságot”. Babits a kérdésre a válaszolni-nem-tudás. Válaszát adja: mégis mennyivel többet tudunk meg a Jónás könyvből e kérdés igazi mélyeiről, mint száz kis költő kész és könnyen-született válaszából. Azokéból, akik Babitsal együtt rühellik a próféta-ságot, anélkül, hogy Babitsal együtt éreznék a próféta-ság kényszerét.

Kosztolányi Dezsőt divat ma irodalmi viták középpontjává tenni. Gőgös, művészi önelvűsége, elméletileg kissé mereven fogalmazott esztéticizmusa valóban alkalmas arra, hogy egy helytelen művészi álláspont hibáit kimutassák rajtuk. Kosztolányi költői gyakorlata azonban szerencsére szabadabb és könnyvedebb annál, hogysem meg ne hazudtoljon minden elméletet, így a saját elméleteit is. Ezt tanúsítja *Napjaim múlása* címen apró hírlapi cikkeiből összeállított könyve is.

Illyés Gyula Franciaországi változások című könyve abban a műfajban mutatja az író, amelyben talán a legnagyobb: a rövid, szeszélyes, poétikus és ragyogóan okos kis naplójegyzetek laza egymásutánjában. Természetes, hogy ezekben a kis papírszeletekben a pusztá reflexionál sokkal többet nyújt a költő: mindjárt az elején, a francia pénzügyőr, a „vamos” démoni-hétköznapi alakjának megajzolásában az emberábrázoló erő olyan megnyilvánulását, hogy nagyregénynek is elég volna.

A Dante könyvnapjának két kiadványát említsük meg. *Sásdi Sándor* regénye, a *Nyolc hold föld* a parasztságon belül folyó osztályharc krónikája. Az osztályharcé, amely a falu társadalmát részre tagolja és a kanászt, családjával együtt kiszolgáltatja a gazda indulatainak és számításainak.

Váithó László Bessenyeiről szóló tanulmányának nagy érdeme, hogy megszólaltatja és saját szavaival beszélgetni ezt a 200 éve született kiváló szellemet, Mária Terézia daliás testörét, aki Bécs szépasszonyainak társaságában jött rá saját szegyenén a magyar élet elmaradottságára és indította meg reménytelennek látszó küzdelmét hazánk nyelvének és irodalmának felemeléséért.

A Szikra-könyvkiadó rendkívül gazdagnak ígérkező könyvnap kiadványsorozatából három munka fekszik előttünk. Lukács György hazatérése óta írt tanulmányainak gyűjteménye, az: *Irodalom és demokrácia*. Amivel Babits költői gyakorlata küzd: művészet és politika ellentét-párjának kérdését Lukács elmélete megoldotta. „Arról van szó, hogy a társadalmi életben az emberi magatartás megváltozóban van, miután annak objek-

tív lényege gyökerében megváltozott.” A megváltozott embernek egyszerre lesz élménye mindkét pólusa a szellemi életnek, amelyek a polgári gondolkodásformákban oly messzire kerültek egymástól, s a népi demokrácia költője már fel sem veti a kérdést. Demokrácia és művészi realizmus magától értetődő egysége eleve megadja rá úgyszólván a feleletet. Lukács könyve az idei könyvnapok egyik legnagyobb ajándéka a magyar olvasónak.

Böloni György: Az igaz Ady című könyve végre a magyar közönség kezébe adja Ady emberi lényének kulcsát. Ezzel kapcsolatban azt az igazságot mutatja meg a költőről, amelyet az Ady cégériül kihasználó kétélvizedes reakció oly gonddal torzított el. Ady nem az „örök, magyar sors” költője, nem a magyar-keleti fatalizmusa, amely a küzdelmet eleve reménytelennek hirdette játszott a helyzet urainak kezére, hanem a magyar harc és demokratikus forradalom poétája. Ezt vallotta Ady és ezt bizonyítja Böloni könyve. Nem csoda, hogy Horthy Magyarországa nem engedte be határain.

Kovai Lőrinc kétkötetes nagyregénye, a *Tűzkehely*, a cseh husziták szabadságharcának története. A világtörténelem egyik legkövetkezetesebb, legtudatosabb és legigazibb forradalma végre alkalmas ad az írónak, hogy a realizmusa mögött lobogó tüzes forradalmi romantikát megszólaltassa. Könyvének legvonzóbb tulajdonsága az az elragadó, — mert magát elragadni engedő, — áradás, az érzelemnek, a forradalmi vérmérsékletnek gazdag forrása, őszintesége, amely mellett szinte másodrangú fontosságúnak tűnnek Kovai könyvének realista értékei: a kitűnő kor- és jellemrajz.

Keszi Imre